

ФУНКЦІОНУВАННЯ РОЗДРІБНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКІВ, ЯК ЕЛЕМЕНТА ІНФРАСТРУКТУРИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

ПАСКА І.М., К.Е.Н.,

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Розглядається процес функціонування роздрібних продовольчих ринків, як елемента інфраструктури агропродовольчого ринку. Обґрунтовано нормативно-правову базу функціонування роздрібних продовольчих ринків.

The process of operation of retail food markets, as part of agri infrastructure market. Proved the legal base of the retail food markets.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Характерною рисою функціонування економіки України на сучасному етапі є здійснення істотних трансформаційних процесів, які не завершені до цього часу. Перехідний період супроводжується різкими негативними наслідками, що спричинили зниження рівня життя населення.

З'явилося багато типових процесів деформації у розвитку торгівлі, серед яких слід виділити зниження рівня забезпеченості населення мережею роздрібних торговельних підприємств, погіршення її технічного і технологічного рівня, зростання роздрібних цін на товари та послуги. Це призвело до розширення не альтернативної, відносно культури обслуговування й технології торгівлі, роздрібною мережі. За таких умов почали активно розвиватися торгові ринки, які стали серйозним конкурентом роздрібній торговельній мережі й витісняють її з товарного обігу. Це, насамперед, пов'язано зі соціальною значущістю даних підприємств торгівлі, яка виявляється в наданні додаткових робочих місць за умов зростаючого безробіття, а також реалізації товарів за більш низькими цінами, відносно цін на товари роздрібних торговельних підприємств, в умовах інфляції та зниження реальних доходів населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі теоретичні та практичні аспекти функціонування роздрібних продовольчих ринків висвітлено у наукових працях вітчизняних економістів: І.О.Бланка, Р.С.Крутія, Д.З. Коряковського, М.Д. Виноградського, О.В. Березіна, Т.П., Мартиняка, Н.Л. Золотової, М.В. Чехунова.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити роль роздрібних продовольчих ринків в товарорусі сільськогосподарської продукції від виробника до кінцевого споживача.

Виклад основного матеріалу дослідження. За офіційними

даними, в Україні на початок 2011 р. налічувалося 2715 ринків, з яких 67,7 % – колективної форми власності, 17,8 – державної та 14,3% – приватної. За спеціалізацією переважають змішані ринки – 54,4 %.

Динаміка збільшення кількості ринків у регіонах України ілюструє тенденцію до поширення їх у промислово розвинених регіонах з найбільшою густотою населення (у Дніпропетровській – 195 осіб, Донецькій – 256, Одеській – 159, Харківській – 126, м. Києві – 95 осіб.).

В умовах перехідної економіки ринки стали важливою складовою внутрішнього споживчого ринку. Процес активізації розвитку ринків відбувався під впливом явищ, характерних для цього етапу:

- занепад вітчизняного виробництва;
- бартеризація та натуралізація доходів населення;
- гіперінфляція;
- наслідки процесу малої приватизації;
- створення пільгових умов для розвитку дрібного бізнесу;
- реформування бюджетної політики;
- необхідність вирішення питань зайнятості, перерозподілу

трудового потенціалу та інших соціальних проблем.

При торгівлі продукцією на оптових та роздрібних продовольчих ринках продавці повинні дотримуватися вимог законодавства, зокрема Законом України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції», Ветеринарно-санітарних правил для ринків, Правил продажу продовольчих товарів, затверджених наказом МЗЕЗ України від 28.12.94 № 237, зареєстрованим у Мін'юсті України 17.01.95 за № 9/545, Правил продажу непродовольчих товарів, затверджених наказом МЗЕЗторгу України від 27.05.96 № 294, зареєстрованим у Мін'юсті України 13.06.96 за № 298/1323, Правил роботи дрібнороздрібною торговельною мережею, затверджених наказом МЗЕЗторгу України від 08.07.96 № 369, зареєстрованим у Мін'юсті України 23.07.96 за № 372/1397, Правил торгівлі на ринках, затверджених спільним наказом Мінекономіки, МВС України, ДПА України, Держстандарту України від 26.02.2002 № 57/188/84/105, зареєстрованим у Мін'юсті України 22.03.2002 за № 288/6576, а також чинних правил користування засобами вимірювальної техніки у сфері торгівлі, громадського харчування та надання послуг, правил протипожежної безпеки, безпеки руху.

Правилами торгівлі на ринках чітко визначено перелік обов'язків адміністрації ринку. Це, зокрема, справляння ринкового збору, забезпечення продавців торговельними місцями за профілем торгівлі, спеціальним одягом, засобами вимірювальної техніки, торговельним інвентарем; забезпечення зберігання харчової продукції

на складах і в холодильниках; надання в користування лабораторіям ветеринарно-санітарної експертизи необхідних приміщень; недопущення продажу товарів, які заборонено реалізовувати на ринках, тощо. Установлено перелік послуг, які надаються продавцям за окрему плату, та порядок надання торговельних місць на тривалий термін.

Проте, жоден нормативний документ не регламентує норми та правила торгівлі живими сільськогосподарськими тваринами. За даними органів статистики в Україні функціонує 20 обласних і 398 районних дрібнооптових ринків живої худоби. В правилах торгівлі на ринках зазначено, що для здійснення торгівлі на змішаному ринку повинна бути виділена окрема секція. Крім того Ветеринарно-санітарні правила для ринків регламентують лише площу, яка необхідна для утримання 1 голови птиці чи сільськогосподарської худоби, яка запропонована для продажу.

Вважаємо, що для торгівлі живою сільськогосподарською худобою та птицею повинні бути розроблені окремі правила, в яких зазначені розміри ринку по торгівлі живою худобою в цілому та його складових, наявність контролюючих органів, система документування процесу торгівлі і т.п.

В даний час існує неузгодженість між Правилами торгівлі продовольчими товарами із реальною дійсністю щодо торгівлі м'ясопродуктами на роздрібних продовольчих ринках. Так, на основі вищезазначених правил м'ясо перед реалізацією необхідно охолоджувати до температури не вище ніж +8 град. С. Але при реалізації на роздрібних продовольчих ринках передпродажне охолодження м'ясопродуктів ніхто не здійснює, що є значним порушенням Правил торгівлі продовольчими товарами в першу чергу через додаткові грошові витрати, зростання тривалості реалізації продуктів забою. Крім того, реалізація продуктів забою сільськогосподарських тварин поза холодильними вітринами є порушенням цивілізованих норм торгівлі м'ясопродуктами, оскільки вони мають безпосередній контакт з навколишнім середовищем і може перетворитися в джерело небезпеки для споживача.

Необхідно звернути увагу щодо забою сільськогосподарських тварин, продукти забою яких будуть реалізовуватися на роздрібних продовольчих ринках. М'ясопродукти, які були отримані від забою сільськогосподарських тварин в необладнаних місцях з точки зору санітарних норм і правил є вже джерелом небезпеки для споживача. Так в Законі України "Про безпечність та якість харчових продуктів" заборонено реалізувати продукти забою сільськогосподарських тварин забій, яких був здійснений безпосередньо в сільському домогосподарстві. Починаючи з 2010 року забій

сільськогосподарських тварин на основі розпорядження Державного Комітету ветеринарної медицини повинен здійснюватися на спеціально обладнаній та сертифікованій бойні. Ми вважаємо що в ідеалі воно повинно так і бути. Але до моменту впровадження норм вищеназваного законодавчого акту в нашій державі не було створено мережу забійних пунктів. При цьому необхідно відзначити, що в деяких регіонах нашій країні (Волочиський район Хмельницької області) успішно функціонує ланцюг: приватний товаровиробник – забійний пункт – роздрібний продовольчий ринок. Як свідчить цей досвід, що це є кроком вперед до цивілізованого суспільства, оскільки забій здійснюється у відповідності до ветеринарно-санітарних норм щодо забою тварини, транспортування до забійного пункту здійснюється за бажанням власника тварини спеціально обладнаним автомобілем забійного пункту. Мораторій на впровадження в дію норм вищеназваного законодавчого акту на наступні 5 років дає час на створення цивілізованих умов для забою та реалізації м'ясопродуктів через систему роздрібних продовольчих ринків.

Введення мораторію на продаж молока та молокопродуктів на роздрібних продовольчих ринках є вимогою продовольчої безпеки країни. Особисті селянські господарства в даний час є основними товаровиробниками молока, і реалізували через систему роздрібних продовольчих ринків в 2008 році 12,7 % реалізованого молока, та й те селянське молоко та молокопродукти, які скупують торгово-посередницькі структури також реалізується на ринках, а питома вага по цьому каналу становить 13,3 %. Крім того необхідно відзначити, що вся без виключення молокопродукція, яка призначена до реалізації через систему продовольчих ринків без попереднього лабораторного дослідження до продажу не допускається та й необхідно мати ветеринарний паспорт на корову з відмітками про здійсненні щеплення і з результатами лабораторних досліджень на лейкоз та на інші захворювання. У випадку не введення мораторію на введення в дію положень Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів» набрала б оберті стихійна торгівля з непередбачуваними наслідками для здоров'я громадян-потенційних споживачів молокопродуктів. Це по-перше. По-друге, більшість сільських жителів лишилися без єдиного каналу надходження грошових коштів до сімейного бюджету. По-третє, Україна стала б повністю залежна від імпорту молока та молокопродуктів.

Ми, вважаємо, що мораторій на заборону продажу молока та молокопродуктів тривалістю 5 років в перспективі дасть можливість вижити селянам в умовах економічної кризи та безробіття на селі. Це по-перше. По-друге, частково задовольнити потребу в молоці та молокопродуктах населення вітчизняним молоком.

Висновки. Враховуючи сучасні реалії економічних процесів більшість нормативних актів, що регулюють процес торгівлі сільськогосподарською продукцією на оптових та роздрібних продовольчих ринків не відповідають вимогам часу.

Вимагають удосконалення Правила торгівлі продовольчими товарами, Правила торгівлі на ринках і розробка Правил торгівлі живою худобою та птицею, Типових правил оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією.

Крім того, необхідно переглянути низку законодавчих актів, які регламентують діяльність суб'єктів підприємницької діяльності що здійснюють торгово-посередницьку діяльність на оптових та роздрібних продовольчих ринках щодо їх оподаткування та регламентування їх діяльності.

Нових підходів до організації оптової та роздрібною торгівлі та руху продовольчих товарів і сільськогосподарської сировини вимагає проблема продовольчого забезпечення країни. Як свідчить досвід країн з ринковою економікою, оптимальною формою такої організації є оптові продовольчі ринки та ефективно функціонуюча роздрібна торгівельна мережа.

За сучасного рівня розвитку продуктивних сил і виробничих відносин та нинішніх вимог до споживчих якостей товарів відбуваються зміни в їх просуванні від виробника до споживача. У деяких розвинутих країнах ринки почали відмирати, їх замінили великі торговельні центри. Але не всюди. У багатьох державах вони змінили форму діяльності: з місць роздрібною торгівлі перепрофілювалися в торговельні комплекси, де здійснюється торгівля і в роздріб, і оптом.

Нині ринки залишаються одним з основних джерел постачання населення міст і промислових центрів високоякісної сільськогосподарською продукцією.

Література.

1. Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків / [за ред. О. М. Шпичака]. – К. : ІАЕ УААН, 2000. – 585с.
2. Шпичак О.М. Реалізація продукції особистими селянськими господарствами – витрати, ціни, ефективність / Шпичак О.М., Свиноус І.В. – К. : ІАЕ, 2008. – 320 с.
3. Гирц К. Базарная экономика: информация и поиск в крестьянском маркетинге / К. Гирц // Социология и социальная антропология. – 2004. – №3. – 153-160.
4. Карпенко В.А. Правила торговли. Оптовая и розничная торговля. с изменениями и дополнениями по состоянию на 1 января 2001 года / Карпенко В.А. – Х. : ООО «Конус», 2001. – 224с.
5. Нефедова Т. Неизвестное сельское хозяйство, или Зачем нужна корова? / Нефедова Т., Пэллот Дж. – М. : Новое издательство, 2006. – 356 с.